

Asia: VN/1364/2021

Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista yleisesti?

Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cuporen mielestä strategiaehdotuksen yleinen vahvuus on, että se korostaa kulttuuriperinnön monimuotoisuutta. Ehdotus ottaa huomioon sekä aineellisen, aineettoman ja digitaalisen kulttuuriperinnön että kulttuuriympäristöjen vaalimisen, kehittämisen ja hyödyntämisen. Visio kulttuuriperinnöstä yhteiskunnan voimavarana, ihmisten elämänlaadun parantajana ja kestäväen tulevaisuuden ratkaisujen löytäjänä on innostava.

Strategian tavoitteissa painotetaan ansiokkaasti ihmisten ja yhteisöjen oikeuksia, vastuuta ja osallistumista kulttuuriperintöön. Toivoisimme, että painotus näkyisi kuitenkin selvemmin myös varsinaisissa toimenpidelinjauksissa. Käsitteiden keskeisyydestä huolimatta kestäväen kehitykseen, kestäväen elämäntapaan ja kestäväen yhteiskuntaan liittyvät tavoitteet jäävät epäselviksi. Olisi suotavaa, että myös strategiassa määritellään selkeästi, mitä tavoitteilla ja niihin liittyvillä käsitteillä missäkin tilanteessa tarkoitetaan. Strategiaa tukisi keskeisten emt. yhteiskunnallisia tavoitteita koskevien käsitteiden tarkempi määrittelemineen kulttuuriperinnön käsitteen tapaan (s.12).

Mielestämme strategialla tulisi tavoitella aitoa ohjaavuutta kulttuuriperintökentällä ja koko yhteiskunnan tasolla. Sen tulisi vaikuttaa kentän toimintatapoihin ja toiminnan resursointiin, antaa toiminnalle suuntaa ja auttaa priorisoimaan kulttuuriperintökentällä toteutettavia kehittämistehtäviä. Varsinaiset toimenpidelinjaukset ovat strategialuonnoksessa monessa kohtaa varsin yleisellä tasolla. Toimenpiteitä on tarkoitus täsmentää tulevassa toimenpidesuunnitelmassa. Strategian painoarvon ja vaikuttavuuden lisäämiseksi strategian toimenpiteiden ja niiden resursointiin liittyvien kirjausten olisi kuitenkin mielestämme hyvä olla vahvemmin artikuloitu myös itse strategiassa.

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista oman toimialanne tai tehtävänne näkökulmasta?

Kulttuuripoliitiikan tutkimuskeskus Cuporen tehtävänä on tuottaa ja välittää kulttuuripoliittikkaa koskevaa tutkimustietoa päätöksenteon ja kansalaisyhteiskunnan käyttöön. Cupore tiiviisti seuraa

kulttuuria, kulttuuriperintöä ja taidetta sekä niihin linkittyvää yhteiskunnallista keskustelua. Cuporen tutkimustoiminnan ytimessä on kulttuuri ja taide yhteiskunnallisena toimintana. Näemme, että kulttuuripolitiikalla on vaikutuksia yli hallintosektorien. Kulttuuripolitiikan tavoitteet liittyvät tämänhetkisessä yhteiskunnallisessa keskustelussa taiteen ohella luovuuden edistämiseen, kulttuuriperintöön, hyvinvointiin, talouteen sekä laajemminkin yhteiskunnalliseen kehitykseen. Kulttuuri, taide ja kulttuuriperintö ovat keskeisiä tekijöitä, kun pohditaan kehitystä, arvoja, yhteiskunnallisia tavoitteita ja kestävän kehityksen periaatteita.

Kulttuuripoliittisen tutkimuksen näkökulmasta kiitettävää on, että strategiassa huomioidaan koulutuksen, tutkimuksen ja luotettavan tiedon merkitys sekä tiedon jakaminen ja lisääminen kulttuuriperintöalan toimijoiden ja tiedeyhteisön välisessä yhteistyössä. Cupore haluaa painottaa tutkimuksen, tiedonkeruun ja vaikuttavuuden arvioinnin tärkeyttä strategian kaikkien tavoitteiden ja toimenpide-ehdotusten sisäänrakennettuna osana. Seurannan ja arvioinnin tulee olla keskeinen osa strategian laatimista ja toteuttamista.

Kommenttinne lukuun 5.1

Cuporen kannattaa esitetyjä toimenpidelinjauksia, joskin erityisesti tässä luvussa toimenpidelinjaukset ovat monin paikoin varsin yleisluonteisia. Niissä olisi myös hyvä selkeämmin näkyä ihmisten ja yhteisöjen mukaan ottaminen kulttuuriperinnön määrittelyyn, vaalimiseen ja jakamiseen. Toimenpidelinjauksista Cuporen näkökulmasta on hyvä, että tiedon ja tutkimuksen tehtävä kulttuuriperintöalan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisäämisessä on huomioitu.

Kommenttinne lukuun 5.2

Cupore kannattaa esitetyjä toimenpidelinjauksia. Kuten edellisessä luvussa, myös tässä luvussa toimenpidelinjauksissa tulisi mielestämme vielä vahvemmin näkyä eri yhteisöjen ja erityisesti alkuperäiskansojen ympäristöä ja kulttuuriperintöä koskevan tietämyksen ja osaamisen hyödyntäminen ekologisen kestävyuden näkökulmasta. Kiitämme strategiassa huomiota siitä, että "kulttuuriperintöä tulee kestävyuden näkökulmasta tarkastella kriittisesti" (s. 32). Kaikki kulttuuriperintöön tallentunut ei ole laadultaan kestävä. Toimenpidelinjauksiin voisi lisätä kulttuuriperintötyöhön sisällytettävät eettiset periaatteet.

Kommenttinne lukuun 5.3

Cupore kannattaa esitetyjä toimenpidelinjauksia. On tärkeää, että strategiassa huomioidaan kasvatusta ja koulutusta sen kaikilla tasoilla ja tunnustetaan paisti formaalin myös epäformaalin koulutuksen tärkeys. Kasvatusta ja koulutusta keinoilla voidaan erityisesti vahvistaa yksilöiden ja yhteisöjen kulttuuriperintöön liittyvää osallisuutta. Kiitämme myös kulttuuriperinnön tutkimusta ja kulttuuriperintötietoa koskevia tavoitteita. Kulttuurin ja kulttuuriperinnön perustutkimuksen turvaaminen on edellytys soveltavalle tutkimukselle. Tutkimustiedon ja yhteiskunnallisen keskustelun kytköksiä tulee vahvistaa. Tutkijoiden ja tutkimusorganisaatioiden välisen yhteistyön tukeminen ja kulttuuriperintöä koskevan tietoperustan pitkäjänteinen kehittäminen ja hyödyntäminen ovat avainasemassa myös kulttuuriperintöstrategian toimeenpanon tukena.

Kommenttinne lukuun 5.4

Strategiaehdotuksessa korostetaan, että kulttuuriperinnön yhteiskunnallisen ja taloudellisen merkityksen hyödyntämiseksi ja kasvattamiseksi tarvitaan kestävä rahoitus pohja. Kulttuuriperinnön

nykyisten rahoitusmuotojen kehittäminen ja laajentaminen edellyttää tietoa tämänhetkisestä rahoitustilanteesta ja rahoituslähteistä, sekä julkisesta että yksityisestä rahoituksesta. Julkisen rahoituksen osalta tässä voi hyödyntää mm. Cuporessa keväällä 2020 aloitettua Valtion rahoitus kulttuurille Suomessa -tutkimushanketta, jossa kerätään tietoa valtion kulttuurille, ml. kulttuuriperintö, allokoidusta rahoituksesta. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa taiteen ja kulttuurin rahoitustietoa läpinäkyvästi ja helposti saataville sekä luoda metodologiaa ja tietopohjaa julkisen kulttuurirahoituksen pitkittäisseurannan kehittämiseksi.

Tärkeää on myös huomioida, miten varmistetaan kulttuuriperintöstrategian ja kulttuuriperintöalan rahoituksen yhteen toimivuus; miten nykyistä rahoitusta voisi kehittää strategisemmaksi ja strategian tavoitteita tukevaksi. Kulttuuriperinnön rahoitus- ja tukijärjestelmien kehittäminen vaatii julkisten toimijoiden verkostoitumista sekä toimintamallien (esim. strategiassa mainitut kannustimet) kehittämistä yhteistyössä ja poikkihallinnollisesti. Yhteistyötä tarvitaan myös alue- ja kuntatasolla. Rahoituksen kehittäminen edellyttää tietopohjan lisäämistä rahoituksen kohdentumisesta sekä rahoituksen erilaisista painopisteistä.

Cupore kiittää tavoitteita kulttuuriperinnön taloudellisten, työllistävien ja aluetaloudellisten vaikutusten seurannan kehittämisestä sekä kulttuuriperinnön erityislaatuisuutta huomioivan taloudellisen toiminnan näkökulmaa ja erityisesti alkuperäsikansojen oikeuksia koskevia kirjauksia.

Mikä on näkemyksenne strategian yhteiskunnallisista ja taloudellisista vaikutuksista?

Luonnoksessa strategian yhteiskunnallisista ja taloudellisista vaikutuksista hyvää on kokonaisvaltainen näkemys kulttuuriperinnön eri osa-alueista kestävästä kehityksestä, osallisuuden ja monimuotoisuuden linssien läpi. Erityisen tärkeä on myös huomio osaamisen, koulutuksen tutkimuksen ja luotettavan tiedon merkityksestä. Vaikuttavuutta koskeva luku 6 jää kuitenkin sisällöltään strategian kokonaisuudessa varsin erilliseksi ja suppeaksi. Epäselväksi jää, mitä kulttuuriperinnön yhteiskunnallisilla vaikutuksilla strategiassa tarkoitetaan ja miten ne kytkeytyvät strategiassa havaittuihin toimintaympäristön muutossuuntiin, sekä strategian tavoitteisiin ja toimenpidelinjauksiin. Miten ne liittyvät esimerkiksi hyvinvointivaikutuksiin, yhdenvertaisuuteen, sukupuolten tasa-arvoon, lapsiin ja nuoriin, kulttuuristen ja kielellisten oikeuksien toteutumiseen, työllisyyteen ja työelämään tai aluekehitykseen? Vaikuttavuuden näkökulma tulisi liittää vahvemmin osaksi strategian tavoitteita ja toimenpidelinjauksia.

Mahdolliset muut strategiaehdotusta koskevat huomionne.

-

Strategian valmistumisen jälkeen on tarkoitus laatia erillinen toimeenpanosuunnitelma. Pidätkö tätä tärkeänä? Jos kyllä, niin miksi?

Toimenpidesuunnitelma on keskeinen tärkeä osa strategiaprosessia. Toimenpidesuunnitelmassa tulee selkeästi nimetä vastuut strategian toimenpide-ehdotusten toteuttamisesta ja määrittellä toimenpiteiden edellyttämät taloudelliset ja muut resurssit. Ilman realistista toimenpidesuunnitelmaa strategian tavoitteita on vaikea viedä käytäntöön ja niiden toteutumista on haastavaa seurata ja arvioida. Olisi tärkeää, että toimeenpanosuunnitelman laadintaan osallistuisi ja sitoutuisi toimijoita kulttuuriperintökentän ohella myös yhteiskunnan eri sektoreilta ja

hallinonaloilta, jotta strategian tavoitteiden mukainen yhteiskuntavastuu ja kulttuuriperinnön yhteiskunnallinen vaikuttavuus voisi toteutua.

Millaisia osallistamisen tapoja haluaisitte toimeenpanosuunnitelman laatimisessa käytettävän?

Erilaisia avoimia kuulemis- ja keskustelutilaisuuksia sekä eri menetelmin toteutettavia työpajoja strategian tavoitteisiin liittyen, ja joissa hyödynnettäisiin tutkittua tietoa.

Millaisena näkisitte oman tai edustamanne tahon roolin strategian toimeenpanossa?

Cuporen roolina strategian toimeenpanossa voi olla esimerkiksi tutkimus- ja tiedontarpeiden havaitseminen ja esille nostaminen sekä strategian tavoitteiden ja toimenpidelinjausten toimeenpanon yhteiskunnallisten ja taloudellisten vaikutusten seurannan ja arvioinnin suunnittelu ja toteutus.

Mäenpää Marjo
Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edisämmissäätiö - Kulttuuripoliitiikan
tutkimuskeskus Cupore